

Reziliencia a házassági vagyoni jogi szabályozásban

ROMÁN RÓBERT

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Gazdaságtudományi Intézet

Közgazdaságtan Tanszék

Egészségház u. 4., Eger 3300

roman.robert@uni-eszterhazy.hu

A házassági vagyoni jogi szabályozást a korábbi Családjogi törvény helyett a Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyve váltotta fel immár több mint tíz esztendeje. A megváltozott szabályozási rendszer teljesen új elvi alapra helyezte a házassági vagyoni jogi rendszerét, és abban elsősorban a felek önállóságára épít. A szabályok erőteljes diszpozitivitása, a házastársak önálló vagyoni jogi rendszerének kiépítési lehetősége, a házassági szerződés új struktúrája elindított egy folyamatot, mely nem állt meg, a változás folyamatos. Az Alaptörvény korlátozott precedensrendszerre történő utalása egyértelművé tette, hogy a Kúria jogértelmezése a jogfejlődés további útja. A precedensképes határozatok folyamatosan születnek, melyek kötelezőek az alsóbb szinten eljáró bíróságok számára. Az ezekben található jogértelmezések a változó világra reagálva teszik a jog ezen szabályait is folyamatosan aktuálissá.

Kulcsszavak: házasság, vagyon, változás, bíróság

1. Bevezetés

A házasulók és a házastársak egymás közötti vagyoni viszonyait a házassági életközösség időtartamára házassági vagyoni jogi szerződéssel rendezhetik. Ha a házassági vagyoni jogi szerződés eltérően nem rendelkezik, a házastársak között a házassági életközösség időtartama alatt házastársi vagyoni közösség (törvényes vagyoni jogi rendszer) áll fenn. E törvényes vagyoni jogi rendszer az életközösség kezdetétől hatályosul akkor is, ha a házastársak a házasságkötés előtt élettársakként éltek együtt. A házasság megkötésével az életközösség létrejöttét vélelmezni kell. Az életközösség átmeneti megszakadása a törvényes vagy a szerződésben kikötött vagyoni jogi rendszer folyamatoságát nem érinti, kivéve, ha a felek között vagyonmegosztásra került sor.

A házassági vagyoni jogi rendszerek szemléltetését szerencsés a vagyonekülönítéssel kezdeni, és a többi ahhoz viszonyítva értelmezni annak ellenére is, hogy a magyar jogban is csak szerződéssel kiköthető rendszerről beszélhetünk. A vagyonekülönítést a házastársak általában akkor választják, ha egyikük gazdasági életben való részvételéből a családi dimenziót messze meghaladó vagyongyarapodás következik (*Herger*, 2015, 30. o.).

Egyetérthetünk a Polgári Törvénykönyv Kommentárjában rögzítettekkel, mely szerint a házassági vagyoni jog szabályozása az elmúlt évtizedekben Európa valamennyi országában részben a családi viszonyok változása – így különösen a házastársak egyenjogúságának elismerése, a kétkeresős családmodell általánossá válása, a nőknek a gazdasági életben való fokozottabb részvétele – folytán, részben a vagyoni összetételében bekövetkezett változások eredményeként jelentős módosuláson esett át. Ez a házastársak autonómiájának elismerését, annak lehetővé tételét jelenti, hogy maguk határozhassák meg együttélésük vagyoni jogi kereteit. Egész Európában jellemző trend, hogy a házasság fennállása során bekövetkezett vagyonszaporulatból – még ha az csak az egyik fél tevékenységére vezethető is vissza – mind a két házastárs részesítsék (*Wellmann [szerk.]* 2024, 292. o.).

A polgári jog szabályainak nagy része dispozitív (megengedő), úgyhogy a törvény (Ptk.) a szerződési szabadság keretein belül lehetővé teszi a felek szerződése, tehát egyedi jogi aktus útján történő törvénytől eltérő szabályozást. Azzal, hogy ez a feleket mint „saját törvény” egyformán kötelezi, éppúgy, mint maga a jogszabály (*pacta sunt servanda* elve). A törvény által nyújtott szabályok csak akkor érvényesülnek, ha a szerződés nem szól másként. Ha a szerződés másként nem rendelkezik, akkor az előzetesen dispozitívnek minősülő jogszabály kötelezővé válik, ez az ún. szupletórius alkalmazása a törvénynek (*Szalma*, 2020, 341. o.).

Magyarországon az 1952. évi IV. törvény (Csjt.) házassági vagyoni jogi szabályai egy olyan korszakban keletkeztek, amikor az uralkodó felfogás a házastársak vagyoni viszonyainak csekély jelentőséget tulajdonított: a családot elsősorban fogyasztási közösségnek tekintette, amelyben a személyi tulajdon tárgyai játszanak döntő, az esetek túlnyomó részében kizárólagos szerepet, míg az egyéni gazdálkodás fejlesztésére szolgáló értékek és eszközök teljesen visszaszorultak – értelmetlen a Ptk. magyarázata a viszonyokat. Bár az ekkor bevezetett és kötelezően érvényesülő törvényes vagyoni jogi rendszernek, a házastársi vagyoni közösségnek maradandó értéke, hogy megfelelően biztosította a házastársak egyenjogúságát, figyelembe vette a férfiak és a nők kereseti lehetőségének különbözőségeit, a feleségnek a háztartásban és a gyermekek nevelésében kifejtett tevékenységét, a mindössze öt paragrafusban rögzített házassági vagyoni jogi szabályok a gyakorlat igényei szempontjából kezdettől túlságosan szűkszavúnak bizonyultak. A rendezetlenül hagyott kérdéseket előbb a bírói gyakorlat igyekezett pótolni, majd a bírói gyakorlatban kialakult jogtételek egy része a Csjt. 1974. évi, illetve 1986. évi novelláival beépült a törvényi szabályozásba. 1986-ban a gazdasági és tulajdoni viszonyokban kezdődő változásokat

a törvényhozó oly módon próbálta meg követni, hogy ismét elismerte az 1952-ben eltörölt házassági vagyoni jogi szerződés megkötésének lehetőségét. A házassági vagyoni jogi szerződés szabályai – a szerződés alakiságaira vonatkozó szabályok kivételével – azonban nagyon hiányosan és nem egyértelműen kerültek rendezésre. A szerződés hiányában érvényesülő házastársi vagyoni közösség szabályainak jellege, terjedelme sem változott lényegesen (Wellmann [szerk.] 2024, 294. o.).

1990-től ugyanakkor olyan új vállalkozási és pénzügyi befektetési formák épültek ki, amelyek korábban nem léteztek, és a privatizáció, a szövetkezetek vagyonának felosztása is jelentősen megnövelte a magánszemélyek tulajdonában álló vagyon mennyiségét, megváltoztatva annak összetételét is. A házastársak vagyonában sok esetben két, gazdasági szempontból jól szétválasztható vagyonrész lehet megkülönböztetni: az üzleti (vállalkozási) célú, valamint a házastársak (a család) fogyasztási célját szolgáló vagyont. A gazdaság átalakulásának logikájából következő fenti különbség azonban a jogi szabályozásban nem tükröződött: a házastársak közös vagyonának használata, kezelése, az azzal való rendelkezés, valamint a vagyonmegosztás tekintetében az üzleti (vállalkozói) célú vagyon rendeltetése által megkívánt különbségek nem jelentek meg.

A Ptk. – az említett változásokat követve – a Csjt. szabályozásánál lényegesen részletesebben rendezi a házassági vagyoni jogot: több mint ötven paragrafust szentel a házastársak vagyoni viszonyainak. A törvényes házassági vagyoni jogi rendszerként megtartott házastársi vagyoni közösség szabályait a bírói gyakorlatban évtizedek alatt kialakult elvekre építi, a normaszöveg mennyiségi változása jelentős részben a bírói gyakorlatban bevált jogtételek beemelése a jogszabályba. Ugyanakkor a törvényes vagyoni jogi rendszerben a használat, kezelés, rendelkezés jogának, valamint a vagyon megosztásának tekintetében is különbséget tesz egyrészt a házastársak mindennapi életvitelét szolgáló vagyon, másrészt a házastársak foglalkozásának gyakorlását, üzleti életben való részvételét szolgáló (vállalkozói) vagyon között, az utóbbiakban részben eltérő szabályokat állapít meg. Jelentős változás a házassági vagyoni jogi szerződés szabályainak részletes kidolgozása jórészt diszpozitív szabályok formájában. Kógens jellegű rendelkezések a szerződés megkötésével és alakiságaival kapcsolatban, valamint a házastársak egyenjogúsága és a család védelmének biztosítása érdekében jelennek meg. A törvényes és a választható vagyoni jogi rendszerbe is beépülnek a házastársat a másik házastárs eladósodásától, visszaélészerű joggyakorlásától védő rendelkezések (Wellmann [szerk.] 2024, 296. o.).

A fentiek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a Ptk. a korábbi szabályozás alapjaira olyan felépítményt épített, amely az elmúlt évek bírói gyakorlatát integrálva, a harmadik személyek védelmét jelentősen erősítve a házassági vagyoni jogi szerződések alapvető szabályait fekteti le. Emellett a vagyoni jogi rendszerek lényeges tartalmának bemutatásával választási lehetőséget enged a házasságolóknak és a házastársaknak vagyoni viszonyaik rendezése során (Tóth, 2014, 34. o.).

2. A házastársi vagyontársaság

A házasság megkötése önmagában nem elegendő a házastársak között sem a törvényes vagyoni rendszer, sem a házassági vagyoni szerződés rendelkezéseinek érvényesüléséhez, ahhoz az életközösség fennállása szükséges. A házassági vagyoni szabályok a házasság tartalmi elemeit jelentő érzelmi és gazdasági közösséghez kötődnek, nem a formális kötelékhez. Az életközösség ismérveit a törvény nem határozza meg. Az ítélkezési gyakorlat szerint az életközösség, erkölcsi és vagyoni összetevőkből áll, rendszerinti tartalmi elemei: a közös háztartás (együttlakás), közös gazdálkodás és a bensőséges személyes viszony (Kőrös, 2023, 2. o.).

Házastársi vagyontársaság esetén a házastársak közös vagyoniába tartoznak azok a vagyontárgyak, amelyeket a házastársak a vagyontársaság fennállása alatt együtt vagy külön szereznek. A házastársak közös vagyoniába tartoznak a közös vagyontárgyak terhei, és – ha a Ptk. eltérően nem rendelkezik – közösen viselik a bármelyik házastárs által a vagyontársaság fennállása alatt vállalt kötelezettségből eredő tartozásokat. A házastársi közös vagyoni a házastársakat osztatlanul, egyenlő arányban illeti meg. Nem tartoznak a közös vagyonihoz azok a vagyontárgyak, terhek és tartozások, amelyek különvagyonnak minősülnek.

A házastárs különvagyoniához tartozik

- a) a házastársi vagyontársaság létrejöttékor meglévő vagyontárgy;
- b) a házastársi vagyontársaság fennállása alatt általa örökölt vagy részére ajándékozott vagyontárgy és részére nyújtott ingyenes juttatás;
- c) a házastársat mint a szellemi tulajdon létrehozóját megillető vagyoni jog, kivéve a vagyontársaság fennállása alatt esedékes díjat;
- d) a személyét ért sérelemért kapott juttatás;
- e) a személyes használatára szolgáló szokásos mértékű vagyontárgy; továbbá
- f) a különvagyoni értékén szerzett vagyontárgy és a különvagyoni helyébe lépő érték.

A különvagyonnak az a haszna, amely a házassági életközösség fennállása alatt a kezelési, fenntartási költségek és a terhek levonása után fennmarad, közös vagyoni. Az a különvagyonihoz tartozó vagyontárgy, amely a mindennapi közös életvitelt szolgáló, szokásos mértékű berendezési és felszerelési tárgy helyébe lép, ötévi házassági életközösség után közös vagyonná válik.

A házastárs különvagyoniát terheli a törvényen alapuló tartás kivételével az a tartozás, amely a házassági életközösség megkezdése előtt keletkezett jogcímen alapul. A különvagyonihoz tartozik a különvagyoni vagyontárgy terhe és a különadósságnak minősülő tartozás kamata.

- A különvagyonhoz tartozik az életközösség fennállása alatt keletkezett olyan tartozás,
- a) amely a különvagyon megszerzésével vagy fenntartásával jár együtt, kivéve a különvagyon hasznának megszerzésével és a házastársak által közösen használt vagy hasznosított vagyontárgy fenntartásával összefüggő kiadást;
 - b) amely a házastársnak különvagyonára vonatkozó rendelkezéséből eredő kötelezettség alapul;
 - c) amelyet a házastárs a közös vagyon terhére a másik házastárs egyetértése nélkül ingyenesen vállalt; és
 - d) amelyet a házastárs jogellenes és szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartásával okozott, ha a tartozás a másik házastárs gazdagodását meghaladja.

A tartozás különvagyoni jellege nem érinti a másik házastárs felelősségét harmadik személlyel szemben.

Ha a Polgári Törvénykönyv eltérően nem rendelkezik, a vagyontársaság fennállása alatt a házastársak vagyonában meglévő vagyontárgyakról azt kell vélelmezni, hogy azok a közös vagyonhoz tartoznak. A vagyontársaság fennállása alatt a közös vagyonra vagy valamelyik házastárs különvagyonára vonatkozó kötelezettség teljesítéséről azt kell vélelmezni, hogy a teljesítés a közös vagyonból történt.

A magyar szabályozás tehát a szerzeményi alapú rendszerek közül a házastársi vagyontársaságot tekinti a törvényes vagyoni rendszernek, a közszerzeményi rendszert pedig fakultatív, választható alternatívaként ajánlja fel a házasulandók, illetve a már házasságot kötöttek számára (Kopasz, 2018, 26.o.).

A házastársaknak az életközösség fennállása alatt egymással kötött adásvételi, csere-, ajándékozási és kölcsönszerződése és a házastársak közötti tartozáselismerés akkor érvényes, ha közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalták. Ez a rendelkezés nem vonatkozik ingók szokásos mértékű ajándékozására, ha az ajándék átadása megtörtént. Ha a házastársak szerződése valamely vagyontárgynak, tehernek vagy tartozásnak a közös vagyonhoz vagy a különvagyonhoz tartozását érinti, vagy e vagyonok arányát módosítja, a szerződés harmadik személlyel szemben akkor hatályos, ha a harmadik személy tudott vagy tudnia kellett arról, hogy a vagyontárgy a szerződés alapján a közös vagy a különvagyonhoz tartozik.

A közös vagyonnal való rendelkezés szabályait a Ptk. nemcsak részletesebben szabályozza, mint korábban, hanem új korlátokat vagy éppen engedményeket is beépített azzal a céllal, hogy jobban reflektáljon a tényleges családi, házastársi és egyéni szükségletekre (Szeibert, 2018, 11. o.).

3. A vagyonszövetséghez tartozó vagyontárgyak használata és kezelése

Gazdasági értelemben a házastársakat a házassági vagyon kapcsolja össze, s bár a vagyoni jogi rendszerek sokfélék lehetnek, az életközösség fogalmánál valamilyen közös gazdálkodás lényegi elem. A házassági vagyon felosztható a közös vagyonra és a különvagyonokra, de a család mint gazdasági egység gazdálkodása, működése során felosztható fogyasztási célú és üzleti célú vagyonra is. A Ptk. rendszere mindkét szempontot figyelembe veszi (Molnár, 2017, 225. o.).

A vagyonszövetséghez tartozó vagyontárgyakat a rendeltetésüknek megfelelően bármelyik házastárs használhatja. Ezt a jogot egyik házastárs sem gyakorolhatja a másik házastárs jogainak és jogi érdekeinek sérelmére. A vagyonszövetséghez tartozó vagyontárgyakat a házastársak közösen jogosultak kezelni. Bármelyik házastárs igényelheti, hogy a másik házastárs járuljon hozzá azokhoz az intézkedésekhez, amelyek a vagyonszövetséghez tartozó tárgy megővéséhez vagy fenntartásához szükségesek. Az állag megővására vonatkozó halaszthatatlan intézkedéseket a házastárs a másik házastárs hozzájárulása nélkül is megteheti, de köteles erről házastársát késedelem nélkül értesíteni. Az életközösség megszűnésétől a közös vagyon megosztásáig terjedő időben a vagyonszövetséghez tartozó tárgyak használatára és kezelésére – ha a Ptk. eltérően nem rendelkezik – a közös tulajdon szabályait kell alkalmazni.

A vagyonszövetséghez tartozó, de az egyik házastárs foglalkozásának gyakorlásához szükséges vagy egyéni vállalkozói tevékenysége folytatásának céljára szolgáló vagyontárgyak használatának és kezelésének joga azt a házastársat illeti meg, aki a foglalkozást gyakorolja vagy a vállalkozói tevékenységet folytatja, feltéve, hogy a másik házastárs a jogok kizárólagos gyakorlásához hozzájárult. Hozzájárulásnak minősül, ha a másik házastárs tud vagy tudnia kell a foglalkozás gyakorlásáról vagy a vállalkozói tevékenység folytatásáról, és azt nem kifogásolja. Ha a házastárs egyéni cég, szövetkezet vagy gazdasági társaság tagja vagy részvényese, tagsági vagy részvényesi jogait önállóan, házastársra hozzájárulása nélkül gyakorolhatja abban az esetben is, ha vagyoni hozzájárulását a házastársi közös vagyonból biztosították; az egyéni cég, szövetkezet vagy gazdasági társaság működésének eredményességéről házastársát rendszeresen tájékoztatnia kell. A házastársnak a fentiekben meghatározott használat és kezelés és a tagsági vagy részvényesi jogok gyakorlása során a másik házastárs érdekeit megfelelően figyelembe kell vennie. A kötelezettség elmulasztásából eredő kárért a házastárs – a szerződésen kívül okozott kárért való felelősség általános szabályai szerint – felel.

A vagyonszövetséghez tartozó tárgyak fenntartásával és kezelésével járó költségeket, a közös háztartás költségeit, a házastársak és a közös gyermek megélhetéséhez és felneveléséhez szükséges kiadásokat elsősorban a közös vagyonból kell fedezni. Ha a közös vagyon az itt megjelölt költségeket és kiadásokat nem fedezi, azokhoz a házastársak különvagyonukból, azok arányában kötelesek hozzájárulni. Ha csak

az egyik házastársnak van különvagyon, a költségek kiegészítéséhez szükséges összeget neki kell rendelkezésre bocsátania.

4. Rendelkezés a közös vagyonnal

A vagyontársak fennállása alatt a házastársak a közös vagyonra vonatkozó rendelkezést együttesen vagy a másik házastárs hozzájárulásával tehetnek. Az egyik házastárs által a vagyontársak fennállása alatt kötött szerződéshez a másik házastárs által megkívánt hozzájárulás nincs alakszerűséghez kötve. A házastársnak a vagyontársak fennállása alatt a közös vagyonra kötött visszerhes szerződését – ha a Ptk. eltérően nem rendelkezik – a másik házastárs hozzájárulásával kötött szerződésnek kell tekinteni, kivéve, ha a szerződést kötő harmadik személy tudott vagy tudnia kellett arról, hogy a másik házastárs a szerződéshez nem járult hozzá. Ha a házastárs a szerződést a mindennapi élet szokásos szükségletei fedezésének, foglalkozása gyakorlásának vagy egyéni vállalkozói tevékenységének körében kötötte, a másik házastárs akkor hivatkozhat hozzájárulásának hiányára, ha a szerződést kötő harmadik személynél a szerződés ellen, annak megkötése előtt kifejezetten tiltakozott.

A házastársi vagyontársak megszűnésétől a közös vagyon megosztásáig terjedő időben a közös vagyonnal való rendelkezés tekintetében a közös vagyonnal a vagyontársak alatt történő rendelkezésre vonatkozó szabályokat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a házastárs a rendes gazdálkodás szabályai szerint a másik házastárs hozzájárulása nélkül is

- a) rendelkezhet a foglalkozása gyakorlásának vagy egyéni vállalkozói tevékenységének körében használt, illetve ezek céljára lekötött vagyontárgyakkal;
- b) rendelkezhet azokkal az ingó dolgokkal, amelyek a vagyontársak megszűnését követően a házastársának egyetértésével kerültek a kizárólagos birtokába;
- c) vállalhat olyan kötelezettséget, amelyek a közös vagyontárgy megóvását, fenntartását, helyreállítását és értékállandóságának biztosítását szolgálják; és
- d) teljesítheti a közös vagyont terhelő tartozásokat oly módon, hogy a tartozás a közös vagyon számára nem válhat terhesebbé.

Mindez nem érinti a közös vagyon megosztásakor fennálló megtérítési kötelezettséget.

A házastárs a vagyontársak fennállása alatt és annak megszűnésétől a közös vagyon megosztásáig terjedő időben a házastárs hozzájárulása nélkül nem rendelkezhet a házastársak közös tulajdonában lévő, a házastársi közös lakást magában foglaló ingatlan, és nem bocsáthat közös vagyontárgyat vagyoni hozzájárulásként egyéni cég, gazdasági társaság vagy szövetkezet rendelkezésére. A másik házastárs hozzájárulását ezekben az esetekben nem lehet vélelmezni.

5. A rendelkezési jog gyakorlásából eredő felelősség

A közös vagyon terhére szerződést kötő házastárs a harmadik személlyel kötött szerződésből eredő tartozásért a különvagyonával és a közös vagyon ráeső részével felel. A szerződéskötésben részt nem vett házastárs felelőssége a házastársa által a hozzájárulásával kötött szerződésért a harmadik személlyel szemben a közös vagyonból a tartozás esedékességekor rá eső vagyoni hányad erejéig áll fenn. Ha a házastárs a másik házastársnak a közös vagyonra kötött szerződéséhez nem járult hozzá, és hozzájárulását vélelmezni sem lehet, vagy a vélelem megdőlt, a szerződésből eredő kötelezettségért nem felel. A hozzájárulása nélkül kötött szerződés vele szemben hatálytalan, ha a szerző fél rosszhiszemű volt, vagy rá nézve a szerződésből ingyenes előny származott. Ha a másik házastárs a szerződést hozzátartozójával kötötte, a rosszhiszeműséget és az ingyenességet vélelmezni kell. Aki házastársának szerződése vagy más kötelemkeletkeztető magatartása folytán gazdagodott, harmadik személlyel szemben a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint akkor is köteles helytállni, ha a tartozásért egyébként nem felel. Aki a házastársát is terhelő szerződést annak hozzájárulása nélkül köti meg, köteles házastársának az ebből eredő kárát a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint megtéríteni, azzal, hogy a felelősség alól akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy a szerződés megfelelt a másik házastárs érdekének és feltehető akaratának, különösen, ha a szerződés a közös vagyont károsodástól óvta meg.

6. A vagyontársaság megszűnése

A vagyontársaság megszűnik, ha

- a) a házastársak házassági vagyoni szerződésben a vagyontársaságot a jövőre nézve kizárják;
- b) a bíróság azt a házassági életközösség fennállása alatt megszünteti; vagy
- c) a házassági életközösség megszűnik.

A bíróság a vagyontársaságot bármelyik házastárs kérelmére a házassági életközösség fennállása alatt indokolt esetben megszüntetheti. Ilyen esetnek minősül különösen, ha

- a) a másik házastárs a kérelmet előterjesztő házastárs hozzájárulása nélkül megkötött szerződéssel vagy szerződésen kívüli károkozásával olyan mértékű adósságot halmozott fel, amely a közös vagyonból őt megillető részesedést veszélyeztetheti;
- b) az egyéni vállalkozói tevékenységet folytató másik házastárssal szemben végrehajtási eljárás vagy azzal az egyéni céggel, szövetkezettel, gazdasági társasággal szemben, amelynek a másik házastárs korlátlanul felelős tagja, végrehajtási eljárás vagy

- felszámolási eljárás indult, és az eljárás a házastársi közös vagyomból őt megillető részesedést veszélyeztetheti; vagy
- c) a másik házastársat cselekvőképességet teljesen vagy a vagyoni ügyeiben részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezték, és gondnokául nem a házastársát rendelték ki.

A társasági jog általános szabályai szerint a házastársak között létrejött szerződéssel – a közös tulajdonú részesedéshányadot is beleértve – a saját üzletrészt, részvényét, ideiglenes részvényét vagy azok hányadát házastársi vagyontársaság vagy házastársi közös vagyon megosztása jogcímén az egyik házastárs átruházhatja a házastársára mint a társaság másik tagjára is azzal, hogy az ilyen jogcímen történő átruházás üzletrész vagy annak hányada esetén nem minősül pénzzolgáltatás ellenében való átruházásnak, ezért a másokat megelőző szerzésre irányuló jogok nem érvényesülnek; a tagok egymás közötti szabad átruházásának nem feltétele a törzsbetét teljes mértékben való szolgáltatásának a megtörténte akkor sem, ha az üzletrészt vagy üzletrészhányadot átruházó és azt megszerző tag egymással házastársi (volt házastársi) kapcsolatban áll.

A házassági vagyoni jog általános szabályai szerint a vagyoni igények egységes rendezésének a követelményéből az következik, hogy bíróság általi megosztás esetén – a speciális szabály alkalmazhatóságának a hiánya folytán – az egyik tag házastárs – a közös tulajdonú részesedéshányadot is beleértve – üzletrésze, üzletrészhányada, részvénye, ideiglenes részvénye vagy azok hányada a másik tag házastárs tulajdonába adható az erre irányuló kérelmének a hiányában és a kifejezett tiltakozása ellenére is (Csüri, 2017, 6. o.).

A vagyontársaság – a bíróság eltérő rendelkezésének hiányában – a megszüntetését kimondó határozat jogerőre emelkedését követő hónap utolsó napján szűnik meg. Ha a bíróság a vagyontársaságot megszünteti, a házastársak vagyoni viszonyaira az életközösség fennállása alatt a továbbiakban a vagyontársaság szabályai az irányadók. Ha az ok, amelynek alapján a bíróság a vagyontársaságot megszüntette, már nem áll fenn, a bíróság az életközösség fennállása alatt – a házastársak közös kérelmére – a vagyontársaságot a jövőre nézve helyreállítja.

A vagyontársaság megszűnésének leggyakoribb esete a házassági életközösség megszűnése, de a házastársak a törvényes vagyoni rendszert házassági vagyoni szerződéssel is kizárhatják, továbbá kérhetik a vagyontársaság bírósági nemperes eljárásban történő megszüntetését is. A házassági vagyontársaság rendszerint a felek elhatározásából, az életközösség végleges megszakadásával szűnik meg, a felek felhagynak a közös gazdálkodással. Az életközösség megszűnése ugyanakkor nem feltétlenül jelent különköltözést, mert a közös lakásban élés mellett is megszűnhetnek az életközösség szükséges elemei. Az életközösség megszűnése akkor következik be, ha a különéléshez legalább az egyik házastárs részéről a házastársi összetartozás és kapcsolat megszakításának elhatározott szándéka járul (Simon, 2021, 12. o.).

7. A házastársi közös vagyon megosztása

A vagyontársaság megszűnése esetén bármelyik házastárs igényelheti a közös vagyon megosztását. Ha a házasság a házastárs halálával szűnt meg, ez a jog az örökös is megilleti. Ha a házastársak a házastársi közös vagyont szerződéssel osztják meg, a szerződés akkor érvényes, ha közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalták. Ez a rendelkezés nem vonatkozik a közös vagyonhoz tartozó ingók megosztására, ha a megosztást végrehajtották. Ha a házastársak között nem jött létre szerződés a közös vagyon megosztásának tárgyában, vagy az nem terjed ki a vagyontársaság megszűnéséhez kapcsolódó valamennyi igényre, a házastársi közös vagyon megosztását és a rendezetlenül maradt igények elbírálását a bíróságtól lehet kérni. A házastársi vagyontársaságból eredő igényeket egységesen kell rendezni. A közös vagyon megosztása során igényelni lehet a közös vagyonból a különvagyonra, a különvagyonból a közös vagyonra és az egyik házastárs különvagyonából a másik házastárs különvagyonára történő ráfordítások és a másik vagyonból teljesített tartozások megtérítését. A megtérítési igények elszámolására a vagyoni hányad értékének megállapítására vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell. A közös életvitel körében elhasznált vagy felért különvagyon megtérítésének kivételesen van helye. Nincs helye megtérítésnek, ha arról a házastárs lemondott. A lemondás nincs alakszerűséghez kötve, de ezt annak a házastársnak kell bizonyítania, aki a lemondásra hivatkozik. Ingatlan jelentős és tartós értéknövekedését eredményező ráfordítás ellenében a megtérítésre jogosult házastárs az ingatlan értéknövekedésének megfelelő tulajdoni hányadra is igényt tarthat. A hiányzó közös vagyon, illetve különvagyon megtérítésének nincs helye, ha a vagyontársaság megszűnésekor nincs közös vagyon, és a megtérítésre köteles félnek különvagyonja sincs.

A közös vagyonból a házastársat megillető hányadot a vagyontársaság megszűnésekor fennállt állapot és érték szerint kell megállapítani. A vagyontársaság megszűnésétől a közös vagyon megosztásáig terjedő időben bekövetkezett értékváltozást figyelembe kell venni, kivéve, ha az az egyik házastárs magatartásának az eredménye. A vagyontársasághoz tartozó közös tulajdoni tárgyak megosztására a közös tulajdon megszüntetésének szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy természetbeni megosztásnak akkor sincs helye, ha azt bármelyik házastárs kellő indokkal ellenzi. A vagyontársaságban lévő jogok és követelések megosztására a fentiekben foglalt szabályokat megfelelően alkalmazni kell.

Annak meghatározásánál, hogy a vagyonmegosztás során egyes vagyontárgyak melyik házastárs tulajdonába kerüljenek, a bíróság elsősorban a házastársak egyező nyilatkozatát veszi figyelembe. Az egyik házastárs foglalkozásának gyakorlása vagy egyéni vállalkozói tevékenysége folytatásának céljára szolgáló vagyontárgyak elsősorban az adott foglalkozást gyakorló vagy egyéni vállalkozói tevékenységet folytató házastársat illetik meg. Ha az egyik házastárs olyan gazdasági társaság tagja vagy részvényese, amelyben e házastárs vagyoni hozzájárulását a közös vagyonból biztosították, a bíróság a másik házastársnak

– kérelmére – a társasági tagsági jogok átruházására vonatkozó szabályok szerint akkor juttathat a gazdasági társaságban vagyoni hányadot, ha részesedése a házastársi közös vagyonból a közös vagyoni hányad kiadására vonatkozó szabályok és a fentiekben foglaltak figyelembevételével más módon nem adható ki. Ha a vagyontárgyat tartozás terheli, azt a házastársak egymás közti viszonyában az a házastárs viseli, aki a megosztást követően a vagyontárgy tulajdonosa lett. A tartozások megosztása a jogosulttal szemben a tartozásátvállalás szabályai szerint hatályos.

A vagyonközösség megszűnésekor meglévő különvagyon természetben kell kiadni, kivéve, ha az a vagyonok vegyülése folytán nem lehetséges, vagy a szétválasztás a közös vagyon vagy a különvagyon jelentős értékcsökkenésével járna.

8. Konklúzió

A bírósági gyakorlat fejleszti tovább a normatív rendelkezéseket, ennek kapcsán az is megállapítható, hogy több esetben a Ptk. alapelvi rendelkezéseihez vagy a szerződések általános szabályaihoz, a kötelmi jogi normák alaptételeihez nyúlnak. Egy esetben azt rögzítette a Kúria (*Pfv.21265/2024/6.*), hogy a szerződés akkor is érvénytelen, ha semmilyen jogszabályi rendelkezést nem sért, de nyilvánvalóan beleütközik a jóerkölcs követelményeibe. A magánautonómiának a társadalom általános erkölcsi felfogása által meghatározott korlátaiba ütközik az, ha a házastársak valamelyike a közös vagyonnak a túlnyomó részét a házassági vagyoni szerződés alapján anélkül szerzi meg, hogy a másik házastársat e tekintetben valós ajándékozási, illetve joglemondási szándék vezetné, amely szerződésben a közös vagyon túlnyomó részét megszerző házastárssal szemben a másik házastárs a házastársi közös vagyon egészét tekintve súlytalan ellentételezésben részesült.

A változásokra történő reagálás az ítéletekben folyamatosan nyomon követhető. A házassági vagyoni jog tehát nem statikus, hanem változó szabályok összessége, egy olyan normatömeg, ahol a törvényi rendelkezéseket a kúriai jogesetek elvi konklúziói egészítik ki, ami a teljes hazai jogalkalmazás számára kötelező. Ez biztosítja a folyamatos változásokra vonatkozó reflexiók lehetőségeket.

Hivatkozások

- CSÜRI É. (2017): A házastársi vagyonközösséghez tartozó társasági részesedések megosztásának módja. *CSJ*, 3. 1–8.
- GÁRDOS-OROSZ F. (szerk.) (2022): *A magyar jogrendszer rezilienciája 2010–2020*. Orac Kiadó, Budapest.

- HERGER Cs. (2015): A BGB házassági vagyoni joga az új magyar Ptk. házassági vagyoni joga tükrében. *JURA*, 2. 28–43.
- KOPASZ P. (2018): Házassági vagyoni rendszereket érintő szabályozás Magyarországon az Európai Családjogi Bizottság elvei fényében. *CSJ*, 1. 24–29.
- KÓRÖS A. (2023): Elvek és esetek – a házassági vagyoni jog gyakorlatának főbb vonalai a Ptk. hatálybalépése után. *CSJ*, 4. 1–13.
- MOLNÁR S. (2017): A házassági vagyoni viszonyok rendszerei különösen a felek autonómiája szempontjából. *IAS*, 1. 225–243.
- SIMON K. L. (2021): A házassági vagyoni jog helye az új polgári perrendtartásban. *CSJ*, 1. 9–15.
- SZALMA J. (2020): A joghézag – különös tekintettel az európai és a magyar magánjog generálklauzuláira. *GI*, 1–2. 335–363.
- SZEIBERT O. (2018): A családtagok rendelkezése a lakással és annak korlátai. *KK*, 1. 5–16.
- TÓTH Z. (2014): Új elemek, új távlatok: a házassági vagyoni szerződés új szabályai. *KK*, 2. 4–34.
- WELLMANN Gy. (főszerk.) (2024): *Polgári Jog I–IV. – Új Ptk. Kommentár a gyakorlat számára*. Orac Kiadó, Budapest.

Jogszabály:

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

Bírói gyakorlat:

A Kúria Pfv.21265/2024/6. számú precedensképes határozata szerződés semmisségének megállapítása tárgyában